

2013-06-05

Kvinnor och barn i Somalia.

Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya och
Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012.

Gatuvy från Boosaaso, Somalia, juni 2012.
Foto: Christer Svan

Innehåll

1. English summary.....	4
1.1. Introduction	4
1.2. The situation for women.....	5
1.3. Rapes, marriages, illegitimate children	5
1.4. Domestic violence	6
1.5. Women's organization	6
1.6. Female Genitale Mutilation (FGM).....	6
2. Inledning	8
2.1. Bakgrund	8
2.2. Avgränsning	8
3. Kvinnors situation generellt	9
4. Kvinnans möjlighet att företrädas i klanförhandlingar och domstol....	10
4.1. Lifos kommentar	10
5. Kvinnors möjlighet att resa	11
6. Våldtäkter.....	11
7. Tvångsäktenskap	15
7.1. Lifos kommentar	17
8. Utomäktenskapliga graviditeter och utomäktenskapliga barn	17
8.1. Lifos kommentar	18
9. Blandäktenskap	19
9.1. Lifos kommentar	19
10. Hedersrelaterat våld	20
10.1. Lifos kommentar.....	20
11. Våld i familjen och hemmet.....	20
11.1. Lifos kommentar.....	22
12. Kvinnoorganisationer.....	22
12.1. Lifos kommentar.....	23
13. Könsstympning av flicka barn	23
13.1. Omfattning och genomförande	23
13.1.1. Lifos kommentar	25
13.2. Medicinska komplikationer efter könsstympning.....	25
13.3. Samband könsstympning och giftermål.....	25
13.4. Beslut om könsstympning.....	26
13.4.1. Lifos kommentar	26
14. Skolgång.....	26
15. Lifos sammanfattning.....	27
15.1. Kvinnans situation	27
15.2. Våldtäkter, äktenskap, utomäktenskapliga barn	27
15.3. Våld i hemmet.....	28
15.4. Kvinnoorganisationer.....	28
15.5. Könsstympning	28
Förkortningar	29
Ordlista.....	29
Källförteckning	30
Bilaga 1	33

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation (2008). Den är sammanställd utifrån noggrant utvalda och allmänt tillgängliga informationskällor. Alla använda källor refereras.

Informationen har noggrant granskats, utvärderats och bearbetats under en begränsad tid. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende.

Om en specifik händelse, person eller organisation inte nämns i rapporten innebär inte detta att händelsen inte har ägt rum, eller att personen eller organisationen inte existerar. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

1. English summary

1.1. Introduction

Lifos has during 6 June to 19 June 2012 carried out a Fact Finding Mission to Nairobi in Kenya and Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso in Somalia with the aim to update and deepen our knowledge about the situation in Somalia, primarily about the security situation, clan protection and the possibility to return to Somalia. Unless otherwise stated, this report compiles the information given in these interviews concerning primarily the situation for women and girls.

The delegation carried out 46 interviews with staff at NGO's, UN organizations, Somali from the civil society, journalists, clan Elders and representatives of authorities in Somalia as well as staff at embassies and military security experts in Nairobi. In selecting interviewees we aimed at getting as many different aspects as possible.

Unless otherwise stated, this report presents the information gathered during the Fact Finding Mission. The sources are given in footnotes and the fact that only one source is mentioned does not necessarily mean that more sources have not given the same information. Some sources have on their own request been anonymized. The anonymous sources have been given an own anonymous identity (e.g. International Organization A). It is clear from the context where Lifos assesses the gathered information.

Due to the security situation in Somalia, among other things, the delegation did not have the opportunity to go to other parts of Somalia besides Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso. The current situation still prevents international organizations from working in some areas of South and Central Somalia and organizations on site in these areas lack international staff. The sources the delegation interviewed in Nairobi have close contacts with Somalia, mainly through colleagues on site and to some extent through own shorter visits. It is in this context important to note that the delegation in these interviews did not receive first-hand information.

The sources Lifos interviewed during the Fact Finding Mission had very limited knowledge about the situation in the parts of South and Central Somalia which are still controlled by Al Shabaab and the little they did know was second-hand or even third-hand knowledge. Therefore, Lifos does not have any updated and reliable information from these areas to report.

Lifos notes that the transition period ended 20 August 2012, and the Fact Finding Mission was performed in June the same year. A new parliament, a new president and a new government (Somali National Government, SNG) has been formed. Lifos notes that SNG in principle has shouldered the role of the Transitional Federal Government (TFG) in the political context in

Somalia and Lifos assess that the structure described in this report concerning the police, the judiciary, the clan system and the society as a whole continues even after 20 August 2012.

Lifos comments on the main findings from the interviews together with Lifos' analysis concerning the situation for women and children is given below. Since the situation in Somalia is mainly influenced by the Somalia culture and tradition no division between different geographical areas in Somalia has been made. The gathered information is being presented in a thematic way.

1.2. The situation for women

The Somali society is patriarchal which affects the situation for women. Generally there is few work opportunities for women but in spite of this it is generally the women who are the main breadwinners of the family. The situation of a woman is also depending on whether she lives on the country side or in urban areas, is educated or not. Even if women have rights it takes a resourceful woman to be able to access them. Within the clan system and the customary law Xeer a woman lack the possibility to represent herself. Instead her claim will be articulated by a male relative, normally the father or the husband. In Somaliland a woman can address a secular court. A woman can move around by herself, but it is more common that women who travels without men travels in groups of women. A woman can move around without any company in cities, e.g. Mogadishu. However, a journey is a situation where the woman is vulnerable and the risk for assaults increases.

1.3. Rapes, marriages, illegitimate children

The women who are most exposed for rapes are internally displaced (IDP) women, refugees and asylum seekers who consequently lack clan protection. The rapes are committed by men in the IDP-camps as well as men in the local community and polices and guards. There is information that it is more common that girls are raped by their teachers than by militias. To be victim of rape is a stigma for the woman.

A report of rape made to the police usually does not lead to anything for the woman. When the report is made one tries to put the blame on the woman. The stigmatization and the lack of protection for the woman if she identifies the perpetrator and the inadequate system at the police result in the fact that woman often refrain from reporting rapes. Furthermore a rape case, like other cases, which are pursued in the judicial system, can be taken out from the police and the courts by the clans in order to be settled by Xeer. This can for example be made if the woman has identified the perpetrator and the issue can be handled by the clan system and the customary law Xeer. If the identified perpetrator denies, the case will be withdrawn.

The woman who has been raped and/or has went through a pregnancy out of wedlock and has had an illegitimate child risks to be excluded from the clan

and in that case she loses her clan protection even if her close family still helps her. The woman can also, or instead, be beaten and threatened. Honour killings, in the meaning of a planned murder on a family member or relative to restore the family's or the clan's honour which the victim is seen to have disgraced, does however not exist in Somalia. A child born out of wedlock lack affiliation to a clan because a child always belongs to the father's clan. The child who is born out of wedlock can in some cases stay and live with the mother's clan, but the child as well as the mother are stigmatized and totally disgraced. To prevent a child from being born out of wedlock the woman can be forced to marry the child's father, or if he denies to be the father of the child, with somebody else.

Duumaal still exists. Childmarriages, where at least one of the two who are getting married is under the age of eighteen, do exist. In rural areas it is not unusual that children are married off from the age of thirteen, but in towns it is common that the children have turned fifteen. Even boys are married at young ages, but are not forced into a marriage with a certain girl/woman. Traditionally the girl/woman is bound to the arrangement made by her father. Lifos assess that mixed marriages, where one party comes from clan and the other from a minority group, still are associated with stigma even if the social pressure on the couple can be less in an urban environment. Further, Lifos assess the social pressure from the society to be more serious if the female part is from clan.

1.4. Domestic violence

It is culturally accepted that the husband/father beats family members, primarily the woman, and it is also culturally accepted that both the man and the woman beat their children. Lifos assess that legislation, if any, that prohibits domestic violence is toothless. It is primarily within the clan system and Xeer that these kind of cases are dealt with and in the light of the cultural acceptance for domestic violence there is no reliable protection for the woman or the children within that system.

1.5. Women's organization

Three women's organizations have expressed whether there is a threat towards women's organizations and their work. According to that information Lifos notes that it does not seem to be a threat towards women's organizations as such but there can be a threat when the organization interferes in some issues.

1.6. Female Genitale Mutilation (FGM)

Lifos notes that the phenomena to perform FGM on girls is still widespread but that there is a decreasing amount of girls that are mutilated by infibulation in favour for the sunna type. In rural areas the occurrence of FGM in some form is close to hundred percent while some decrease can be seen in urban areas. It is performed on girls in the age of 5 to 8 years, most commonly at the age of 7. Girls in the diaspora who come back to undergo FGM are usually somewhat older, about 10 years old.

It is the mothers who decides if FGM will or will not be performed and they often make the decision in consultation with the child's grandmother(s). The information on whether a mother who does not want her daughter to undergo FGM can protect her or not diverge. Lifos assess that in rural areas it is probably very difficult, but even in urban areas it can in practice be very difficult for the mother to resist the pressure from the society which wants the FGM to be performed.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Lifos har under perioden 6-19 juni 2012 genomfört en utredningsresa till Nairobi i Kenya samt till Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i syfte att inhämta uppdaterade fördjupade kunskaper om förhållandena i Somalia, främst rörande säkerhetssituationen, klanskydd samt möjligheten att återvända till Somalia. I förevarande rapport redovisas främst situationen för kvinnor och barn.

2.2. Avgränsning

Delegationen genomförde under resan fyrtiosex intervjuer och har samtalat med medarbetare vid NGO:er, FN-organisationer, somalier från civilsamhället i Somalia, journalist, klanäldste och företrädare för myndigheter i Somalia samt medarbetare vid ambassader och militära säkerhetsexperter i Nairobi och har vid urvalet av samtalspartners strävat efter att få en så mångfacetterad bild av situationen som möjligt.

Rapporten redovisar om inte annat anges den information som insamlats under utredningsresan. Källorna anges i fotnoter och det faktum att endast en källa redovisats betyder inte nödvändigtvis att inte flera källor uppgivit samma information. En del av källorna är på egen begäran anonymiserade för att inte riskera att pekats ut. De anonyma källorna har getts en egen anonym identitet (t.ex. internationell organisation A). I de delar rapporten redovisar Lifos bedömning av den inhämtade informationen framgår det av texten.

Mot bakgrund av bland annat den bristande säkerhetssituationen i Somalia har delegationen inte kunnat resa till andra delar av Somalia än Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso för att på plats studera situationen. Situationen i landet förhindrar fortfarande internationella organisationer att verka i vissa områden i södra och centrala Somalia och i de fall organisationer är på plats saknas där internationell personal. De källor som delegationen talat med i Nairobi har tät kontakt med kollegor på plats i södra och centrala Somalia och gör i vissa fall egna kortare besök i området. Det är mot denna bakgrund viktigt att beakta att den information delegationen fick del av under sina samtal i Nairobi inte är förstahandsinformation. Intervjuerna som genomfördes i Somalia var med samtalspartners som antingen hade sitt ursprung där eller genom sitt arbete vistats där under en längre tid.

De samtalspartner Lifos träffade under utredningsresan hade mycket begränsad information om situationen i de områden i södra och centrala Somalia som fortsatt kontrolleras av Al Shabaab och informationen var endast andrahands- eller tredjehandsinformation. Lifos har därför mycket lite uppdaterad och tillförlitlig information om dessa områden att rapportera.

Lifos konstaterar att övergångsperioden i Somalia slutade den 20 augusti 2012 och att utredningsresan genomfördes i juni samma år. Ett nytt

parlament, en ny president och en ny regering (Somali National Government, SNG) har bildats. Lifos konstaterar att SNG i princip har axlat den roll som tidigare övergångsregering (Transitional Federal Government, TFG) haft i den politiska kontexten i Somalia. Vidare bedömer Lifos att den struktur som beskrivs i rapporten avseende polis, domstolsväsen, klansystem och samhället i stort kvarstår även efter den 20 augusti 2012.

Eftersom kvinnors situation i Somalia främst präglas av den somaliska kulturen och traditionen har ingen uppdelning mellan olika geografiska områden i Somalia gjorts utan den inhämtade informationen redovisas tematiskt.

3. Kvinnors situation generellt

Kvinnor i Mogadishu är hårt arbetande och de som håller familjen samman.¹ Mogadishu är dock en farlig plats att vara på för kvinnor och det gäller särskilt för kvinnor i internflyktingläger. Att vara kvinna och medlem i en svag klan innebär en risk att bli våldtagen.²

En internationell organisation (F) uppgav att det patriarkaliska systemet som sådant, med sedvanerätten *xeer* och den somaliska traditionen, är ett hot mot kvinnor i Somalia. Hälsosituationen är fruktansvärd.³ En internationell organisation (K) uppgav att äktenskapet innebär diskriminering. Kvinnan har rättigheter men inte alltid tillgång till dem, framförallt inte på landsbygden.⁴

När en kvinna gifter sig med en man från en klan långt hemifrån kommer den klan som är geografiskt närmast henne att skydda henne.⁵ Det finns många kulturella och religiösa attityder som innebär hinder för kvinnor när det gäller att få tillgång till rättssystemet.⁶ Kvinnorna är generellt sett de som i huvudsak genererar inkomster till familjen, t.ex. genom handel eller tiggeri. Generellt sett finns det få arbetsmöjligheter för kvinnor. Kvinnor med barn under fem år har svårt att arbeta eftersom de måste ta hand om sina barn. Ytterligare utsatthet tillkommer om kvinnan är från en minoritetsgrupp och/eller är internflykting och/eller kommer från ett hushåll som förestås av kvinnor. Alla dessa faktorer är besvärande för en kvinna som vill arbeta men ju fler faktorer som stämmer in på kvinnan desto besvärligare blir situationen.⁷

En internationell organisation (K) nämner följande risker för kvinnor. Hälsan, affärernas (t.ex. en teservering) livskraft, säkerhetssituationen, att hämta ved och gå på latrinen vilket ofta innebär att kvinnan behöver gå en

¹ Kellett, Paul, samtal i Nairobi 2012-06-07

² Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06

³ Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

⁴ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁵ Internationell organisation A, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-15

⁶ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

bit ensam utanför bosättningarna, mot bakgrund av traditionella strukturer svårigheter med tillgång till utbildning samt att kvinnan saknar röst inom klansystemet. Systemet är inte konstruktivt för kvinnor. Även om rättigheterna finns är det en utmaning för främst svaga grupper att få tillgång till dem. En sådan grupp är änkor, framförallt änkor med små barn under fem år, som är ett exempel på en utsatt grupp.⁸

Vidare uppgav en internationell organisation (K) vid samtal med Lifos i Hargeisa att i urbana områden är kvinnor mycket starka och tenderar att vara mindre marginaliserade, men naturligtvis i relation till sin utbildning. Fler och fler kvinnor i Somaliland har en affärsrörelse och har en bestämmande funktion.⁹ På landsbygden finns aktiva kvinnogrupper, men de förefaller verka mer bakom scenen, bakom männen.¹⁰

4. Kvinnans möjlighet att företrädas i klanförhandlingar och domstol

Inom det somaliska klansystemet är en kvinna alltid representerad av en man när beslut ska fattas inom xeer (sedvanerätten). Det är alltid mannen, som beslutar för kvinnans räkning. För flickor och ogifta vuxna kvinnor är det normalt fadern som beslutar. För gifta kvinnor är det maken. Om dessa av någon anledning inte finns kan det vara faderns bröder eller någon annan äldre manlig släkting som för kvinnans talan och beslutar för hennes räkning. Är det aktuellt att betala diya (blodskompensation) för en kvinnas räkning är det en man, t.ex. fadern, som söker det för kvinnans räkning och är det så att diya ska betalas med anledning av en skada som en kvinna åsamkat någon annan är det hennes klan som betalar för henne. Om en gift kvinna begått ett brott kan maken (som inte nödvändigtvis tillhör samma klan som frun, Lifos anmärkning) vara generös och betala diyabetalningen själv för frun.¹¹

En kvinna kan rent juridiskt representera sig själv i en domstol i Somaliland, det är upp till kvinnan själv att bestämma. Den som kommer inför domstol får frågan från domaren om denne representerar sig själv eller av en advokat eller av någon annan.¹² En samtalspartner till Lifos uppgav att kvinnor skäms för att föra sin egen talan domstolen och föredrar att bli representerade av en manlig släkting eller en kvinnlig advokat.¹³

4.1. Lifos kommentar

Lifos vill i sammanhanget notera att i samtal i Nairobi under utredningsresa 2009 framkom att även så avlägsna släktingar som manliga kusiner i femte led kan ge kvinnan tillgång till klanskydd, så tillvida att han kan föra hennes

⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁹ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹¹ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹² Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹³ Abdi Hussein, Adam, konsult, Secretary of Foreign Standing, samtal i Guurti i Hargeisa 2012-06-16

tal, även om det inte finns någon garanti för att kvinnan kan få skydd från en manlig släkting så långt bort i klansystemet. Det krävs också att den manliga släktingen är på samma geografiska ort som kvinnan.¹⁴ Lifos konstaterar dock att om närmare manliga släktingar saknas kan en så avlägsen manlig släkting som en kusin i femte led föra kvinnans talan inom klanen och xeer.

5. Kvinnors möjlighet att resa

En internationell organisation (E) uppgav vid samtal i juni 2012 att det är möjligt att resa som ensam kvinna men sexuellt våld har ökat de senaste sex månaderna.¹⁵ Kvinnor förflyttar sig ensamma. Klanskyddet följer inte med när du befinner dig i en farlig situation, som till exempel att gå på latrinerna när det är mörkt. Farliga situationer kan uppstå när som helst men är vanligare nattetid.¹⁶ En annan internationell organisation (D) uppgav att i Al Shabaab-kontrollerat område är kvinnor inte tillåtna att resa själva. Kvinnorna reser i grupp vilket ger ett visst skydd men inte hindrar att de kan bli bortgifta med en man som strider för Al Shabaab.¹⁷

SWDC uppgav att kvinnor kan resa utan män och reser då i grupper med flera kvinnor.¹⁸ Ensamma kvinnor, som inte färdas i grupp, kan röra sig i Mogadishu.¹⁹

I Mogadishu finns vägspärrar, såväl officiella som illegala. Enligt SWDC påverkar vägspärrarna inte kvinnor. De ombeds inte betala och de gör ingenting mot kvinnorna. Vägspärrarna stoppar oftast bilar.²⁰ De som inte betalar i vägspärren riskerar att bli illa behandlade.²¹ En samtalspartner uppgav att det beror på vad kvinnan ska göra om hon kan passera en vägspärr. Krävs betalning får hon betala. I Mogadishu är vägspärrarna informella och det kan vara svårt att passera, medan i andra områden är vägspärrarna av mer formell karaktär.²²

6. Våldtäkter

Könsbaserat våld innebär ett stigma för kvinnan.²³ En källa uppgav att ingen kvinna som kommer från klan skulle säga att hon blivit våldtagen. Det skulle innebära en skam för hela klanen. Kvinnan kommer förmodligen att rymma för att undkomma skammen.²⁴ I samtal i juni 2012 uppgav en

¹⁴ Migrationsverket, *Somalia. Klanskydd*, 2009-04-03, s 17
<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=20642> (hämtad 2013-05-30)

¹⁵ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁷ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08.

¹⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

¹⁹ Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06

²⁰ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

²¹ Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06-11

²² Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

²³ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁴ IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

internationell organisation (E) att det rapporteras fler fall av könsbaserat våld och det är oklart om det beror på ökad frekvens av våld eller en ökad benägenhet att rapportera. Det kan konstateras att det finns många yngre flickor i internflyktinglägren, att man förflyttar sig runt, att männen inte är på plats och att kvinnor inte har något gott skydd.²⁵ Teförsäljerskor vid vägkanten löper en stor risk att bli våldtagna.²⁶ Vidare uppges att våldtäkter framförallt drabbar kvinnor som är internflyktingar.²⁷

Våldtäkter inträffar ibland, men inte så ofta, i värdsamhället utan är ett större problem för internflyktingar, flyktingar och asylsökande²⁸. En stark klan kan hjälpa till att skydda kvinnan men bara om förövaren är tillfångatagen. Våldtäktsmannen kan vara vem som helst, t.ex. från polisen eller från den egna klanen. De förekommer att de gifter bort den våldtagna flickan med förövaren – det sker inom xeer och förhandlingen mellan klaner. Vigseln förrättas av en imam enligt Koranen och diya betalas av förövarens klan till flickans klan.²⁹

Det rapporteras om många våldtäkter nattetid i internflyktinglägren i Mogadishu. Eftersom skam och stigma är förknippade med våldtäkter är det många våldtäkter som inte rapporteras.³⁰

De kvinnor som är mest utsatta är de som är internflyktingar, flyktingar och asylsökande. Exempelvis är det en risk för dem att lämna lägren där de bor för att gå på toaletten eller hämta ved då risken att utsättas för våldtäkt är påtaglig. Våldtäkterna begås dels av män som också bor i lägren och dels av män från lokalbefolkningen och av poliser och vakter som bevakar lägren.³¹

Våldtäkter på barn ökade under perioden april – juni 2012. Barn våldtas främst av lärare, t.ex. lärare i Koranskolan, och inte av miliser. Det är oklart om den rapporterade ökningen beror på ökad frekvens eller ökad rapportering.³² Även Unicef Somaliland uppgav att fler och fler flickor utsätts för sexuellt våld. Det är även där oklart om det beror på ökad benägenhet att anmäla eller om våldet ökar, men Unicef Somaliland tror att våldet också har ökat. Det är oftast de fattiga i Hargeisas utkanter som blir utsatta. Det drabbar knappast medelklassen. Våldtäkterna leder till stigma och flickorna som utsatts tvingas lämna staden för en tid. En del flickor rymmer helt sonika iväg för att undkomma stigma.³³

Vid en anmälan till polisen i södra och centrala Somalia i områden som Al Shabaab har drivits bort från har kvinnan att förhålla sig till att det inte finns

²⁵ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁶ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

²⁷ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

²⁸ Det finns asylsökande från framförallt närområdet i främst Somaliland och Puntland.

²⁹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

³⁰ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

³¹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

³² Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

³³ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

någon orderkedja inom polisen. Det innebär att den enskilde polismannen inte nödvändigtvis följer lagar och bestämmelser eller sin överordnade. Detsamma gäller för dem med tjänster högre upp i polishierarkin. När en våldtäkt anmäls skickar polisen kvinnan till en medicinsk undersökning. Läkaren finns inom polissystemet och har såvitt Elman Peace Human Rights Center känner till aldrig bedömt att skadorna är från en våldtäkt. Stigmatiseringen av våldtagna kvinnor är stor och det finns heller inget skydd för kvinnan efter att hon anmält våldtäkten till polisen. Kvinnan kan bli dödad av den hon pekat ut som gärningsman. Vid en anmälan försöker man skuldbelägga kvinnan och frågar henne exempelvis var hon befann sig, om hon var ensam i ett mörkt område, varför hon befann sig där och om hon lockade eller frestade mannen. Stigmatiseringen, bristen på skydd av kvinnan som anmält en våldtäkt och systemet inom polisen att hantera anmälningar om våldtäkt leder till att kvinnor generellt sett inte rapporterar våldtäkter till polisen.³⁴ Hur myndigheter såsom polis och domstol fungerar och interagerar med klansystemet beskrivs i Lifos rapport *Myndigheter och klansystem i Somalia*.³⁵

Det förekommer att våldtagna kvinnor kan identifiera förövaren och då blir det en familjeangelägenhet. Familjen går till klanen som vänder sig till den utpekade våldtäktsmannens klan. Den utpekade våldtäktsmannens klan frågar honom om han begått våldtäkten och om han nekar läggs ärendet ned. Den utpekade våldtäktsmannen får då svära på Koranen, men det händer ändå att de nekar. Det är vanligt att den utpekade mannen nekar och det tas inga blodprov eller DNA-prov.³⁶

Internationell organisation (J) baserad i Puntland uppgav att våldtäkter inte rapporteras så ofta eftersom det är stigmatiserande att ha råkat ut för en våldtäkt. Organisationen rekommenderar att fallet tas till domstol, men eftersom familjen inte vill att det ska komma ut att våldtäkten har skett, går fallet vanligen inte till domstol. Händelsen behandlas inom xeer. Det är inte så vanligt att flickan måste gifta sig med våldtäktsmannen utan fadern kompenseras t.ex. genom en bit mark. Klan är ett kollektiv och det är fråga om öga för öga och tand för tand.³⁷

Även ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att våldtäkter förekommer främst i internflyktingläger där de flesta kommer från södra och centrala Somalia samt i fattiga delar av värdsamhället. Det finns en risk för att bli utsatt för våldtäkt för dem som saknar klanskydd, vilket gäller bland annat för de internflyktingar som kommer från södra och centrala Somalia. Internflyktingarna bor i klankluster i olika läger vilket ger dem något slags skydd, men de är fortfarande väldigt utsatta. Utöver

³⁴ Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

³⁵ Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012*, 2012-11-30 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2013-06-04)

³⁶ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

³⁷ Internationell organisation J, samtal i Boosaaso 2012-06-18

internflyktingarna har minoritetsgrupperna, t.ex. bantu, det väldigt besvärligt vilket är ett gammalt mönster i Somalia.³⁸

Det är svårt att ta ärenden om äktenskapsbrott till domstol, bland annat för att det krävs fyra vittnen och ett äktenskapsbrott ofta är en gömd hemlighet.³⁹ Skulle det hända, vilket Lifos samtalspartners från Shariadomstol inte hört talas om, är strafftiden 5- 8 år.⁴⁰ Våldtäktsmål existerar dock och det är klanerna som är involverade inom xeer.⁴¹

Minister of Interior i Puntland uppgav att det finns ett system i våldtäktsmål. Beroende på skadans grad kan en sjuksköterska kontaktas för att förse kvinnan med nödvändiga faciliteter, närmaste polisstation kontaktas och polisen utreda. Ibland involveras äldste och dessa organiserar sig och börjar förhandla. Det är möjligt att efter att kvinnan tagits till sjukhus gå direkt till äldste. Fall som har anmälts till polisen går till domstol men klanerna kan ta ut fall från domstolen för att förhandla enligt xeer.⁴² För vidare information om hur myndigheter och klansystem interagerar hänvisas till Lifos rapport *Myndigheter och klanssystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012.*

En internationell organisation (D) uppgav att när Al Shabaab pressas tillbaka och drar sig norrut våldtar de kvinnor, men de gifter sig inte med dem. Al Shabaab-medlemmar ligger i bakhåll och genomför överfallsvåldtäkter. Familjerna får inte flytta med när Al Shabaab flyttar sina styrkor utan Al Shabaab-medlemmarna har sina fruar och barn i internflyktingläger, t.ex. i Dollow.⁴³ Traditionella äldste från hawiye uppgav att i några områden förekommer tvångsäktenskap av kvinnor som är internflyktingar till män inom Al Shabaab. Unga män inom Al Shabaab har två eller tre fruar. I brist på ekonomisk betalning erbjuds män inom Al Shabaab fruar i stället, vilket är ett sätt att uppmuntra dem.⁴⁴

I regionen Gedo finns grupper som stöder offer för könsbaserat våld. De har sina egna vägar att straffa inom klanen.⁴⁵ Kvinnor som drabbats av könsbaserat våld uppsöker som regel inte sjukhus.⁴⁶

En samtalspartner uppgav att det inte bara är kvinnor som råkar ut för könsbaserat våld utan även barn och män drabbas.⁴⁷

³⁸ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

³⁹ Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director of HASAN, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴⁰ Osman Mohamed, Mohamud, Member of HASAN och Judge Chairman i Bari Regional Court, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴¹ Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director of HASAN, Domare Shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴² Minister of Interior, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

⁴³ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁴ Traditionella äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-10

⁴⁵ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁶ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁷ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

7. Tvångsäktenskap

Duumaal, att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror, existerar fortfarande i det somaliska samhället. Det händer att kvinnan vägrar och det är då ingen som tvingar henne, men det kan leda till att hon blir utstött från klanen vilket dock sällan händer.⁴⁸

Barnäktenskap är inte förbjudet i islam, men den källa Lifos talat med uppgav att medicinskt är det inte bra att gifta sig före 15 års ålder. I städerna är det inte vanligt med barnäktenskap där barnen är under 15 år, men det är väldigt vanligt på landsbygden att man gifter bort barn i åldern 13-15 år. Vanligaste äktenskapsåldern är dock mellan 15-18 år.⁴⁹

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att barnäktenskap är vanliga och religiöst sanktionerade. Syftet är att skydda kvinnorna från illegal graviditet. Den vanliga åldern för barnäktenskap är att flickorna är 14-15 år gamla. Om flickan gifts bort i en mycket ung ålder och inte har avslutat skolan är det makens uppgift enligt sharia att utbilda sin fru vilket dock sällan sker. Företrädesvis skickas pojkarna till skolan och flickorna hjälper till i hushållet eller gifter sig.⁵⁰ Föräldrarna gifter bort flickorna för att få hemgift och det gäller både i fattiga och rika familjer, t.ex. i religiösa välbärgade familjer.⁵¹ De flesta äktenskap arrangeras genom en överenskommelse mellan familjerna. Det är sällsynt att flickan säger att hon har en vän/älskade och får gifta sig med honom. Det händer att familjen konsulterar flickan inför beslutet. I de flesta fall fogar sig flickan i föräldrarnas beslut för att göra föräldrarna nöjda. Om hon inte fogar sig händer det att hon rymmer med en pojke och gifter sig med honom i stället, ett så kallat rymningsäktenskap. Om det inte finns någon annan man än den föräldrarna utsett, kan hon inte rymma iväg ensam, eftersom hon då som ensam kvinna utan någon manlig släkting i närheten kommer att sakna tillgång till sitt klanskydd.⁵²

I urbana miljöer är det ibland de unga tu som har lär känna varandra och sedan går till föräldrarna och berättar att de vill gifta sig. På landsbygden går det till på traditionellt vis vilket innebär att det är föräldrarna som bestämmer om äktenskapspartner. En anledning till att flickor gifts bort i unga år är att minska risken att de blir gravida utanför äktenskapet. Den som lyckas gifta bort sin dotter rikt får dessutom en bra hemgift. Det är möjligt att gifta bort sin dotter rikt men det är inte särskilt vanligt.⁵³

⁴⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁴⁹ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁰ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵³ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

Även pojkar drabbas av barnäktenskap. I fattiga familjer slutar pojkarna skolan tidigt, redan i 13-14 årsåldern och skaffar sig ett arbete. Därpå kan de gifta sig, vilket leder till att även de gifter sig när de är barn. I familjer som är internflyktingar, flyktingar och/eller minoritetsgrupper slutar barnen ofta skolan i unga år eftersom familjen inte kan betala skolavgiften. På landsbygden där det är brist på utbildning är det mycket vanligt med barnäktenskap. Det handlar om unga par, dvs där både pojken och flickan är barn, men också om att en gammal man gifter sig med en flicka.⁵⁴

Ibland vägrar flickan att gifta sig med den utsedde. Fadern tvingar henne och imamen viger paret mot flickans vilja, det är faderns vilja som är av betydelse. Pojkarna får bestämma själva vem de ska gifta sig med, även om pojken är underårig. Flickor som ska giftas bort mot sin vilja flyr ibland från sin familj. Ibland flyr de till andra länder och ibland bor de hos vänner.⁵⁵

Det pågår upplysningsarbete gällande barnäktenskap i Somaliland bland annat genom Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS).⁵⁶ I samband med tvångsäktenskap förekommer våld. Lifos samtalspartner ger ett exempel. Föräldrarna tvingade en 14-årig flicka att gifta sig med en 60-årig man. Flickan ville inte och grät och slogs. CCBRS förespråkade att flickan skulle släppas från sin make och i det här fallet slutade det med att flickan fick flytta hem till sin familj igen, vilket dock inte är vanligt. I familjen är det ofta mödrarna som har sympati med sina döttrar, men rätten att besluta ligger hos fäderna. Det är vanligt att föräldrarna använder våld för att dottern ska gå tillbaka till sin make. Det finns ingen lag som skyddar flickorna utan det handlar om att förhandla med och vädja till flickans make och hennes far. Om flickan får gå tillbaka till sin familj betalas inte brudpengen tillbaka, det som är betalat är betalat i den somaliska kulturen.⁵⁷

Det är inte ovanligt att flickor som mot sin vilja ska giftas bort begår självmord. Det gäller såväl flickor från klan som minoritetsgrupp.⁵⁸

Den internationella organisationen (F) har från äldste hört att i områden där piraterna verkar trycks den somaliska kulturen tillbaka på grund av piratverksamheten och de traditionella värderingarna slås tillbaka. Pirater tar flickor att gifta sig med och priser på varor går upp.⁵⁹

⁵⁴ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁶ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁷ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁸ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁹ Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

7.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att det i den intermistiska konstitution som antogs den 1 augusti 2012 anses den som barn som ännu inte fyllt 18 år.⁶⁰ Även i tidigare konstitutioner i vart fall indikeras en myndighetsålder om 18 år, t.ex. i Transitional Federal Charter for the Somali Republic från 2004 uppges att medborgarna får rösta från 18 års ålder.⁶¹ I Somalilands konstitution från den 31 maj 2001 nämns dock inte någon myndighetsålder alls.⁶² Lifos vill dock peka på det faktum att i det somaliska samhället är av tradition 15 år den ålder då man anses vara vuxen.⁶³

8. Utomäktenskapliga graviditeter och utomäktenskapliga barn

Unicef Somaliland uppgav att antalet kvinnor som blir gravida utanför äktenskapet ökar liksom rapporteringen av barn som övergivits. I Somaliland tas de barn som hittas levande till polisen men det händer också att barnen hittas döda – ibland har djur ätit på dem när de hittas.⁶⁴

Barn som kommit till utom äktenskapet kan erkännas om barnafadern accepterar faderskapet och gifter sig med kvinnan. En del män som av den gravida kvinnan utpekats som barnafader nekar till att vara far till barnet och då uppstår problem på så sätt att barnet blir ett offer. Barnet kan bo och leva med moderns klan, men det leder till att barnet och modern blir stigmatiserade och helt vanärade. Grundfundamentet i det somaliska samhället är klanen och ett faderslöst barn saknar klan. Maken är alltid den legala vårdnadshavaren till kvinnans barn födda i det äktenskapet oavsett vems biologiska barn det är.⁶⁵

En kvinna som är gravid med ett utomäktenskapligt barn försöker dölja graviditeten eftersom det är mycket, mycket svårt att ha ett utomäktenskapligt barn. Barnet kan överges som spädbarn.⁶⁶ Om kvinnan blivit gravid genom våldtäkt och kan peka ut vem mannen är och den utpekade mannen erkänner våldtäkten kan han frihetsberövas. I sällsynta fall kan kvinnan tvingas att gifta sig med honom.⁶⁷

⁶⁰ The Federal Republic of Somalia, *Provisional Constitution*, 2012-08-01, artikel 29 <http://unpos.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=RkJTOSpoMME=> (hämtad 2013-05-28)

⁶¹ Transitional Federal Charter for the Somali Republic, 2004-02-01, art 14, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=LEGISLATION&coi=SOM&rid=456d621e2&docid=4795c2d22&skip=0> (hämtad 2013-05-28)

⁶² The Constitution of the Republic of Somaliland, 2001-05-31 <http://www.refworld.org/docid/4bc581222.html> (hämtad 2013-05-28)

⁶³ United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia*, 2008-05-30, punkt 22 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement> (hämtad 2013-05-30)

⁶⁴ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁶⁵ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁶ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁷ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Mohamed Jama på Legal Clinic i Hargeisa uppgav att när en kvinna fött ett utomäktenskapligt barn förlorar hon sitt klanskydd. Kvinnans närmaste familj kanske hjälper henne genom fadern och bröderna, men klanen gör det inte.⁶⁸ Abdinasir Abdullahi Ali, domare vid shariadomstol, uppgav å andra sidan att om en kvinna föder ett utomäktenskapligt barn blir det barnet ”halfcast”, en oäkting och kommer att få öknamn.⁶⁹ Kvinnan som fött det oäkta barnet kommer fortsatt ha skydd av klanen, det finns ingen annan. Skammen försvinner när barnet är fött. Graviditeten är en dold hemlighet, genom att kvinnan hålls gömd inom familjen och inte ens visas för grannarna. Situationen är frustrerande för kvinnans far, mor och även för kvinnan själv.⁷⁰ Äldste i Bari uppgav att en kvinna kan stötas bort från klanen om hon våldtagits eller blir gravid utanför äktenskapet. Män kan däremot inte uteslutas från klanen. Den som utesluts från klan har inte längre tillgång till sitt klanskydd, dvs. klanen tar inte längre ansvar för vederbörande när det exempelvis kommer till förhandlingar om diya.⁷¹

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att vid en oönskad graviditet pekar kvinnan ut fadern och bör gifta sig med honom. Om han nekar till att vara far till det väntade barnet blir hon tvångsvis bortgift med en annan man. Det kan i sådana fall också vara tvångsäktenskap för mannens räkning. Kvinnan kommer inte att förvisas från klanen men kan bli slagen och hotad för att saken inte ska upprepas. De tar hand om barnet men barnet är stigmatiserat och kvinnan har dragit skam över familjen.⁷²

8.1. Lifos kommentar

Inledningsvis konstaterar Lifos att en kvinna i det patriarkaliska somaliska samhället kan vanhedra sin familj och sin klan exempelvis genom en utomäktenskaplig graviditet eller genom att gifta sig med en man från en minoritetsgrupp. Ett sådant beteende är stigmatiserande för kvinnan och leder till konsekvenser för kvinnan från omgivningen. En sådan konsekvens kan vara att kvinnan blir utstött från klanen vilket innebär att hon kommer att sakna klanskydd vilket i sin tur innebär att hon hamnar i en utsatt situation. En annan konsekvens kan vara att kvinnan blir utsatt för våld från manliga familjemedlemmar eller släktingar.

Lifos noterar att det förekommer olika uppgifter om huruvida kvinnor som föder utomäktenskapliga barn blir utstötta från klanen eller inte. Först kan konstateras att det råder samstämmighet om att situationen är stigmatiserande för kvinnan och för barnet. Lifos bedömer att även om det förekommer att kvinnor inte utesluts från klanen efter att ha fött ett

⁶⁸ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁹ Abdullahi Ali, Abdinasir, medlem i HASAN och medlem av Sheikhs, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁰ Ali Yusuf, Abdiafit, General Director Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷¹ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

⁷² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

utomäktenskapligt barn så löper en sådan kvinna en inte obetydlig risk att stötas bort från klanen och därmed förlora sitt klanskydd.

Lifos konstaterar vidare att kvinnor som blir utstötta från sin klan saknar tillgång till klanskydd och de möjligheter till förhandlingar inom xeer om diya som klan kan ge, även i de fall som någon nära manlig släkting fortfarande finns där och håller ett öga på henne.

9. Blandäktenskap

Med blandäktenskap avses i detta sammanhang äktenskap som sker mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp.

En internationell organisation (K) uppgav att blandäktenskap är väldigt ovanligt men att det förekommer och att äldste inte accepterar blandäktenskap. Kvinnor från klan som ingår blandäktenskap genom att gifta sig med en man från minoritetsgrupp är inte längre välkomna till sin klan. Detsamma gäller mannen om det är han som kommer från klan.⁷³

En man som ingått blandäktenskap med en kvinna från en minoritetsgrupp har dock fortfarande klanskydd. Om kvinnan är från klan har hon inte längre det, även om en bror trots detta kan hålla ett öga på sin syster.⁷⁴

I Lifos samtal med medlemmar i Guurti⁷⁵ uppgavs att det inte längre är ett stigma med blandäktenskap. En av medlemmarna i Guurti uppgav att han som är från klan tidigare varit gift med en kvinna från midgan och det blev inga repressalier mot dem. Det finns inga religiösa hinder för blandäktenskap och det stigma som tidigare fanns är inte längre så stort i urbana områden. På landsbygden är det osannolikt att blandäktenskap ingås eftersom det där innebär ett stort stigma.⁷⁶

Ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att blandäktenskap inte är accepterat, men om kvinnan har gift sig kan hon komma tillbaka till sin familj.⁷⁷

9.1. Lifos kommentar

Barn följer alltid faderns klan.⁷⁸ Lifos konstaterar att det bland annat innebär att en kvinna från klan som gifter sig med en man från minoritetsgrupp får barn som tillhör minoritetsgruppen. Däremot barnen till en man från klan som gift sig med en kvinna från minoritetsgrupp tillhör klan. Lifos bedömer att, även om blandäktenskap är förknippade med stigma oavsett vem av parterna som är från klan, stigma är högre och det sociala trycket från omgivningen allvarigare om kvinnan är från klan.

⁷³ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷⁴ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷⁵ Överhuset i Somaliland

⁷⁶ Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁷⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Vidare bedömer Lifos att stigmat vid blandäktenskap fortsatt finns i det somaliska samhället, framförallt på landsbygden. I urbana miljöer kan det sociala trycket på par i blandäktenskap vara mindre.

10. Hedersrelaterat våld

Med hedersmord menas här ett planerat mord på en familjemedlem eller släkting, oftast en kvinna, för att återställa familjens eller klanens heder som offret anses ha vanärat.

Unicef Somaliland uppgav att hedersmord som sådant inte finns i det somaliska samhället. Det förekommer att flickor tar sitt liv, men inte heller det är vanligt.⁷⁹ Även en internationell organisation (K) uppgav att hedersmord inte existerar i den somaliska kulturen.⁸⁰ I Somalia förekommer inte hedersmord alls. Ibland kan hedersproblematik uppstå vid blandäktenskap mellan klan och minoritetsgrupp. Det kan då förekomma förseelser så att kvinnan blir slagen, men Lifos samtalspartner har aldrig hört talas om någon som blivit slagen till döds. Det förekommer att kvinnan frihetsberövas eller sätts i husarrest av familjen liksom att kvinnan kan bli utstött från klanen.⁸¹

På direkt fråga uppgav ett kvinnligt nätverk i Puntland att de aldrig hört talas om hedersmord. Flickor kan dock bli misshandlade av sina bröder eller annan manlig släkting som ska tukta henne.⁸²

10.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att samtliga samtalspartners som uttalat sig i frågan varit eniga om att hedersmord, i den betydelse som den definierats ovan, är en företeelse som inte finns i den somaliska kulturen. Däremot förekommer annat hedersrelaterat våld, men där syftet inte är att döda. T.ex. kan våld förekomma mot dem som ingått blandäktenskap eller mot den kvinna som blivit gravid och/eller fött barn utom äktenskapet. Vidare noterar Lifos att företeelsen att utesluta en kvinna från klanen, vilket kan förekomma exempelvis när en kvinna blivit gravid och/eller fött ett barn utom äktenskapet, är hedersrelaterad. Uteslutandet i sig är inte våldsamt men leder till att kvinnan framgent saknar tillgång till klanskydd.

11. Våld i familjen och hemmet

Det är framförallt kvinnor som drabbas av våld i hemmet. SWDC beskriver situationen generellt så som att männen tuggar khat och att kvinnorna jobbar och tjänar pengar. Mannen frågar kvinnan om pengar och slår henne om han inte får några. I Mogadishu rapporteras mest våld i hemmet från distrikten Hamar Weyne och Wadajir. Det finns ett somaliskt talesätt att ”den mannen

⁷⁹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁰ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁸¹ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁸² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

älskar slår han”. Mannen äger kvinnan och behandlar kvinnorna som slavar. Kvinnan har ingen äganderätt och pengarna är mannens.⁸³

De flesta ärenden som handlar om våld i hemmet hanteras inom klansystemet och sedvanerätten *xeer* och inte via polisen. När kvinnan söker skydd via klanen säger klanen generellt till kvinnan att hon ska respektera sin make och det blir ingen medling från klanens sida. Slutsatsen är att klanen inte skyddar kvinnan från våld i hemmet.⁸⁴ Unicef i Somaliland uppgav att det har hänt att en kvinna som gått tillbaka till sin make efter medling från klanen då dödades.⁸⁵ Pojkar blir också slagna hemma men i huvudsak består våld i hemmet av att mannen slår sin fru.⁸⁶

En anmälan om våld i hemmet till polisen resulterar i en rapport som sänds till domstolen vilket kan leda till en dom. Traditionella äldste kommer dock ingripa vilket leder till att mannen frigges, ibland redan efter en dag. Kvinnan ska då förlåta mannen för att han slagit henne. Innehar mannen som slagit en position som gör honom till en mäktig man kan han inte rapporteras eftersom han kommer att dra i trådarna på ett sätt som gynnar honom.⁸⁷ SWDC uppgav att det inte finns några säkra kvinnohus i Mogadishu.⁸⁸

Det finns en lag i Somaliland som förbjuder våld av alla slag men ingen lag som uttryckligen förbjuder våld i hemmet och det är kulturellt accepterat att mannen/fadern i familjen slår. Såväl mamman som pappan i en familj kan slå sina barn. Ett barn kan inte skyddas från sina föräldrar. Lagen i Somaliland tillåter föräldrar att sätta sina barn i fängelse (*detention*) för att de varit olydiga. Barnen kan hållas fängslade i fyra-fem dagar, det är föräldrarna som bestämmer när barnet ska släppas ut. Fenomenet används mest som hot mot barnen, och det är inte så vanligt att barnen faktiskt frihetsberövas men det förekommer. Barn hålls frihetsberövade tillsammans med vuxna frihetsberövade vilket gör barnens situation utsatt.⁸⁹ Kvinnor som är frihetsberövade hålls separerade från män. På ett ställe finns ett särskilt kvinnoängelse.⁹⁰

Det är inte lagligt att slå sin fru i Puntland. I det fall ett sådant ärende går till domstol uppmanar domstolen dock att ingen ska ingripa utan mannen har rätt att slå sin hustru, vilket är kulturellt accepterat. Det förekommer svåra fall, t.ex. har kvinnan blivit bränd med hett vatten. Sedvanerätten *xeer* gynnar mannen före kvinnan, men mannen får inte gå till överdrift.⁹¹

⁸³ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁴ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁵ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁶ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁷ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁹⁰ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁹¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det inte är lagligt att slå sina barn, våld är ovanligt och inte accepterat. Det har lett till att man nu säger att barn är odisciplinerade och att föräldrar skriker på sina barn. På direkt fråga från Lifos uppgavs att en örfil inte anses vara våld mot barn.⁹²

11.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att uppgifterna om huruvida det är lagligt för mannen att slå sin hustru varierar liksom uppgifterna om huruvida det är lagligt att slå sina barn. Lifos vill först peka på det faktum att det finns skillnader i synen på vad som är våld, t.ex. har en källa uppgett att det inte ses som våld att ge sitt barn en örfil. Detta faktum i sig kan leda till att källornas uppgifter inte är samstämmiga liksom det faktum att olika områden i Somalia kan ha olika lagstiftning. Betydelsen av detta ska dock inte överdrivas då det är inom klansystemet och xeer som de flesta ärenden hanteras.⁹³ Det är därför av stor betydelse att det är kulturellt accepterat att mannen/fadern slår kvinnan. Av den information som Lifos fått under utredningsresan bedömer Lifos att klanen gynnar mannen före kvinnan och att klanens ingripande ofta leder till att kvinnan ska gå tillbaka till sin make och förlåta honom.

Lifos konstaterar att det även är kulturellt accepterat att föräldrar slår sina barn. Därutöver är det i vart fall i Somaliland, lagligt för föräldrar att slå sina barn. Även här bör påpekas att uppgiften att det inte är lagligt att slå sina barn i Puntland bör läsas i sin kulturella kontext, där t.ex. en örfil inte räknas som våld. Lifos bedömer, med anledning av att klanerna till stor del avgör sådana fall och att det är kulturellt accepterat att slå sina barn, att det är svårt för ett barn att få skydd från sina föräldrar i detta avseende.

12. Kvinnoorganisationer

Somali Women Development Center (SWDC) uppgav i samtal i Mogadishu att det inte finns några generella hot mot organisationen i dess arbete med kvinnofrågor och de uppgav även att det inte fanns direkta hot mot kvinnoorganisationer som sådana. Det är lätt att existera som kvinnoorganisation och det finns en respekt för kvinnor i den somaliska kulturen. Däremot kan de som organisation motta hotelser när de försöker ingripa i specifika frågor.⁹⁴

Ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att i södra och centrala Somalia är Al Shabaab närvarande vilket gör det väldigt svårt att bedriva verksamhet vars syfte är att höja medvetandet om frågor rörande mänskliga rättigheter. Där får man arbeta med låg aktivitet och kan inte arbeta öppet.⁹⁵

⁹² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁹³ För vidare information om förhållandet mellan myndigheter såsom polis och domstol samt klansystemet se Lifos rapport *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2013-05-30)

⁹⁴ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁹⁵ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

En organisation i Puntland registrerade många våldtäktsincidenter, bland annat incidenter där barn och unga kvinnor blivit utsatta för övergrepp. Man fick sluta med aktiviteterna på grund av hot i samhället mot organisationen.⁹⁶

12.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att det inte förefaller finnas en hotbild mot kvinnoorganisationer som sådana men kan göra det då organisationen ingriper i vissa frågor.

13. Könssstympning av flickebarn

För mer information om olika typer av könssstympning hänvisas inledningsvis till bilaga 1.

13.1. Omfattning och genomförande

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det pågår mycket arbete från religiösa ledare med att medvetandegöra om könssstympning i syfte att övergå från infibulation till sunna.⁹⁷

Företeelsen att könssstympa sina döttrar har minskat i Mogadishu de senaste fyra åren. Medvetenheten har ökat genom information i skolor och i radio. Det handlar om medvetenhet i frågan, inte om religion. SWDC uppgav att omkring 80% av flickorna fortfarande könssstympas med infibulation. Det är en minskning med nästan 20% och i dessa fall används i stället en annan typ av könssstympning – sunna.⁹⁸ I området Galmudug finns det en by om 30 personer som helt slutat utföra könssstympning.⁹⁹

CCBRS i Hargeisa uppgav att seden att könssstympa är djupt rotad och uppskattar att 95% av flickebarnen könssstympas med infibulation. I städerna utförs dock ca 10% av ingreppen med sunna vilket innebär att man skär bort en liten bit eller orsakar en blödning på klitoris. De unga religiösa ledarna stödjer detta medan de äldre religiösa ledarna stödjer att ingreppet genomförs genom infibulation.¹⁰⁰ Medvetenheten om problemet med könssstympning har ökat och budskapet att det inte är en religiös företeelse sprids. En del vill inte längre genomföra infibulation utan har gått över till sunna. Enligt Unicef Somaliland riskerar i Hargeisa i Somaliland ca 90% av alla flickor könssstympning, varav ungefär hälften utförs med infibulation och den andra hälften med sunna. På landsbygden könssstympas nästan 100% av flickorna med infibulation.¹⁰¹

⁹⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaaso 2012-06-18

⁹⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaaso 2012-06-18

⁹⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁹⁹ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

¹⁰⁰ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰¹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

En internationell organisation i Puntland uppgav att det fortfarande är en hög andel av flickorna som utsätts för ingreppet men att det nu är mer vanligt att ingreppet utförs med sunna än infibulation. Det är en kulturell företeelse, islam förespråkar inte könsstympning.¹⁰² En undersökning från 2010 i Boosaaso och Garowe visade på några ändringar i attityderna. Enligt undersökningen könsstympades då 72% jämfört med 85% år 2004. Siffrorna inkluderar könsstympning genomförd såväl med sunna som med infibulation. Traditionen att könsstympa är fortfarande stark på landsbygden.¹⁰³

Könsstympning genomförs utan steriliserade instrument, vilket leder till smittspridning av t.ex. hepatit. Den som utför ingreppet kommer från minoritetsgrupp eller kan möjligen vara en internflykting. Dessa kvinnor menar att de inte har något annat jobb än att könsstympa flickor. De är dock också barnmorskor och det pågår ett arbete att försöka utbilda dem mer i barnmorskedelen och andra arbeten. Samhället stöder fortfarande könsstympning trots många kampanjer mot företeelsen.¹⁰⁴

Ingreppet genomförs vanligen under skolloven. Diasporan kommer tillbaka och genomför ingreppen på sina döttrar.¹⁰⁵ Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det är många flickor i den afrikanska diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet men att det inte är så vanligt att flickor i den europeiska diasporan gör det.¹⁰⁶ Det förekommer att man genomför masskönsstympning. Det innebär att man samlar ihop 10-20 flickor och kallar dit två personer som ska genomföra ingreppet. Ingreppet genomförs då på alla flickorna med en och samma kniv eller sax.¹⁰⁷

Ingreppet utförs när flickebarnen är 5 – 8 år gamla, vanligen på sjuåringar.¹⁰⁸ Ibland kan ingreppet också genomföras när flickan är lite äldre.¹⁰⁹ Flickor i diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet är vanligen äldre, ca 10 år gamla.¹¹⁰

Puntlands parlament har stoppat ett lagförslag som skulle ha förbjudit könsstympning.¹¹¹

¹⁰² Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹⁰³ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹⁰⁴ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹⁰⁷ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁸ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹¹⁰ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹¹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

13.1.1. Lifos kommentar

Lifos noterade vid genomförandet av utredningsresan att många av källorna vid frågan om hur stor andel av flickorna som könsstympades endast uppgav den andel som blivit könsstympade med infibulation. Vid följdfrågan om den andra andelen av flickebarnen inte blivit könsstympade alls¹¹² svarade samtliga att det hade de flesta flickebarn blivit men då med en annan form av könsstympning, nämligen sunna. Lifos konstaterar att det är viktigt vid samtal med somalier att vara vaksam på den skillnad i uppfattning om vad könsstympning är som finns mellan svensk kultur och lagstiftning och den somaliska kulturen så att inga missförstånd uppstår vad gäller utbredningen av företeelsen eller enskilda individers utsatthet.

Lifos noterar också att ingreppet ofta utförs av kvinnor med låg eller ingen skolutbildning som sannolikt i väldigt få fall känner till WHO:s kategorisering av olika former av könsstympning. Begreppen infibulation och sunna används således sannolikt av den gemene somaliern med mindre exakthet och större variationer inom varje benämning än vad WHO:s klassificering indikerar.

13.2. Medicinska komplikationer efter könsstympning

En av Lifos samtalspartners i Puntland uppgav att 80% av kvinnorna som kommer till Medical Referral Point har urinvägsinfektion som ett direkt resultat av könsstympningen. Könsstympningen leder också till komplikationer under graviditeten och vid barnafödande. Kejsarsnitt är vanliga och det är vanligen maken som måste ge sitt tillstånd att ingreppet får genomföras.¹¹³

13.3. Samband könsstympning och giftermål

Nyligen gjorda studier visar enligt Unicef Somaliland att möjligheten för en flicka att gifta sig inte påverkas av att hon inte är könsstympad. Detta håller på att förändras även på landsbygden.¹¹⁴ CCBRS uppgav att yngre män föredrar att gifta sig med kvinnor som är könsstympade med sunna. Det finns ett talesätt om att ha samlag med de [med infibulation] könsstympade kvinnorna är som att köra bil med manuell växellåda medan det är som att köra automatväxlat att ha samlag med en orörd kvinna.¹¹⁵

I en undersökning i Boosaaso och Garowe 2010 intervjuades även män. Av de intervjuade männen var det 32% som föredrog att gifta sig med kvinnor som inte var könsstympade alls. Majoriteten av de intervjuade männen var studenter vid universitet, män från urbana områden samt män från diasporan.¹¹⁶ Uppfattningen att kvinnor som inte är könsstympade har låg

¹¹² Frågan ställdes på engelska ”if the other girls hadn’t been cut at all?”

¹¹³ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹¹⁴ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹¹⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

moral lever kvar och kvinnor som inte är könsstympade kan ha svårt att gifta sig. Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att de inte vet om vuxna kvinnor som inte är könsstympade måste utföra ingreppet innan vigseln.¹¹⁷

13.4. Beslut om könsstympning

Det är mödrarnas sak att bestämma om könsstympning ska ske eller inte. Normalt sett informeras fäderna i efterhand om att ingreppet skett. Vanligen är det barnets mamma och farmor och/eller mormor till barnet som beslutar tillsammans, men det slutliga beslutet fattar mamman.¹¹⁸

En internationell organisation i Puntland (H) har inte hört talas om att mormor/farmor längre tar barnet för att genomföra ingreppet även om det i grunden är så att mormor/farmor kan genomföra ingreppet och menar att modern kan skydda dottern från könsstympning men att det förekommer påverkan från mormor och farmor.¹¹⁹ På landsbygden är det dock fortfarande mer traditionellt och det kan vara svårt för modern att skydda dottern.¹²⁰ Ett kvinnligt nätverk i Puntland var mer tveksam till om modern kan skydda dottern mot könsstympning. De uppgav att det kanske skulle gå genom att skicka iväg dottern. Det finns en press från omgivningen som modern måste motstå. Däremot kan modern skydda dottern från att bli könsstympad med infibulation och att ingreppet i stället genomförs med sunna. Trycket från samhället gör att det är svårt för fadern att stoppa ingreppet om modern vill att könsstympningen ska genomföras.¹²¹

13.4.1. Lifos kommentar

Lifos har fått olika uppgifter om huruvida en mor som inte vill att dottern ska könsstympas kan skydda henne från ingreppet. Lifos bedömer att det på landsbygden torde vara mycket svårt för modern att skydda sin dotter från ett könsstympande ingrepp. Även i urbana områden kan det i praktiken vara svårt att motstå den sociala press från omgivningen som finns för att ett ingrepp i någon form ska utföras.

14. Skolgång

Av barn i skolåldern är det ca 10% som går i skolan fördelat på något färre flickor än pojkar. Av flickorna är det inte många som fortsätter efter grundskolan (till *Secondary School*). Familjerna är ofta beroende av barnens inkomster vilket gör att de får sluta skolan och börja arbeta.¹²²

Lärare kan slå sina elever vilket inte uttryckligen är förbjudet. Det förekommer framförallt i Koranskolor där lärarna inte är utbildade.¹²³

¹¹⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹¹⁸ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹¹⁹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²⁰ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹²² Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²³ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

15. Lifos sammanfattning

15.1. Kvinnans situation

Det somaliska samhället är patriarkaliskt vilket påverkar kvinnornas situation. Det finns vanligtvis få arbetsmöjligheter för kvinnor men trots detta är det generellt sett kvinnorna som är de som står för familjens inkomstbringande arbete. Kvinnans situation påverkas också av om hon bor på landsbygden eller i urbana områden, är utbildad eller inte. Även om kvinnan har rättigheter krävs det en resursstark kvinna för att få tillgång till dem. Inom klansystemet och sedvanerätten xeer saknar kvinnan möjligheten att föra sin egen talan. Kvinnans talan förs i stället av en manlig släkting, ofta fadern eller maken. I Somaliland kan en kvinna juridiskt representera sig själv i en sekulär domstol. En kvinna kan förflytta sig ensam, men det är vanligare att kvinnor som reser utan män reser i grupp. En kvinna kan röra sig utan grupp i städer, t.ex. Mogadishu. En resa är dock en situation då kvinnan är utsatt och risken att råka ut för överfall ökar.

15.2. Våldtäkter, äktenskap, utomäktenskapliga barn

De kvinnor som är mest utsatta för våldtäkter är de som är internflyktingar, flyktingar och asylsökande och således är i avsaknad av klanskydd. Våldtäkterna begås av såväl män i internflyktinglägren, som män från lokalbefolkningen och av poliser och vakter. Det finns uppgifter om att det är vanligare att flickor våldtas av sina lärare än av miliser. Att bli utsatt för en våldtäkt leder till ett stigma för kvinnan.

En anmälan om våldtäkt till polisen leder ofta ingenstans för kvinnan. Vid en anmälan försöker man skuldbelägga kvinnan. Stigmatiseringen och bristen på skydd för kvinnan om hon pekar ut en gärningsman samt det bristande systemet inom polisen leder till att kvinnor ofta avstår från att rapportera en våldtäkt. Vidare kan ett våldtäktsmål, liksom andra mål, som drivs i domstol tas ut från polis- och domstolssystemet av klanerna för att i stället avgöras inom xeer.¹²⁴ Detta kan t.ex. göras om kvinnan kan identifiera gärningsmannen och saken kan i stället hanteras inom klansystemet och sedvanerätten xeer. Om den utpekade gärningsmannen nekar läggs dock saken ned.

Kvinnan som blivit våldtagen och/eller genomgått en utomäktenskaplig graviditet och fött ett barn utom äktenskapet riskerar att stötas bort från klanen och förlorar i sådant fall sitt klanskydd även om hennes närmaste familj fortfarande hjälper henne. Kvinnan kan också eller i stället bli slagen och hotad. Hedersmord, i betydelsen ett planerat mord på en familjemedlem eller släkting, för att återställa familjens eller klanens heder som offret anses ha vanärat, förekommer dock inte i Somalia. Ett barn som föds utomäktenskapligt saknar klantillhörighet eftersom ett barn alltid tillhör faderns klan. Det utomäktenskapligt födda barnet kan i en del fall bo och leva med moderns klan, men såväl barnet som dess mor är stigmatiserade

¹²⁴ Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30

och helt vanärade. För att förhindra att barn föds utomäktenskapligt kan kvinnan tvångsvis giftas bort med barnafadern, eller om denne nekar till att vara barnafader, med någon annan man.

Duumaal¹²⁵ existerar fortfarande. Barnäktenskap, där i vart fall en av äktenskapsparterna är under arton år, förekommer. På landsbygden är det inte ovanligt att barn gifts bort från 13 års ålder, medan det i städerna är vanligt att barnen hunnit bli 15 år. Även pojkar ingår äktenskap i unga år, men tvingas inte in i ett äktenskap med en specifik flicka/kvinna. Flickan/kvinnan är traditionsenligt utlämnad till det arrangemang som ordnats av fadern. Lifos bedömer att blandäktenskap, där den ena parten kommer från klan och den andra från minoritetsgrupp, alltså är förknippat med stigma även om det sociala trycket på paret kan vara mindre i urbana miljöer. Vidare bedömer Lifos att det sociala trycket från samhället vara allvarligare om det är den kvinnliga parten som är från klan.

15.3. Våld i hemmet

Det är kulturellt accepterat att maken/fadern slår familjemedlemmar, främst kvinnan liksom att det är kulturellt accepterat att såväl mannen som kvinnan i en familj slår sina barn. Lifos bedömer att i den mån det finns lagstiftning mot våld i hemmet är den tandlös. Det är främst inom klansystemet och xeer som den här typen av ärenden hanteras och mot bakgrund av den kulturella acceptansen för våld i hemmet finns inget reellt tillförlitligt skydd för kvinnan eller barnen där.

15.4. Kvinnoorganisationer

Tre kvinnoorganisationer har uttalat sig om huruvida det finns en hotbild mot kvinnoorganisationer och dess arbete. Av den informationen noterar Lifos att det inte förefaller finnas en hotbild mot kvinnoorganisationer som sådant men kan göra det då organisationen ingriper i vissa frågor.

15.5. Könsstympning

Lifos noterar att företeelsen att könsstympa flickebarn är fortsatt utbredd men att det pågår en minskning av antalet flickor som könsstympas med infibulation till förmån för sunna-ingreppet. På landsbygden är förekomsten av könsstympning i någon form i det närmaste hundra procentig medan en viss nedgång av förekomsten kan ses i urbana områden. Ingreppet utförs på flickor i åldern 5 – 8 år, vanligen i sjuårsåldern. Flickor i diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet är vanligen lite äldre, ca 10 år gamla.

Det är mödrarna som bestämmer om könsstympning ska ske eller inte och det sker ofta i samråd med och påverkan av barnets mormor och ev. farmor. Uppgifterna om huruvida en mor som inte vill att dottern ska könsstympas kan skydda henne från ingreppet går isär. Lifos bedömer att på landsbygden torde det vara mycket svårt men även i urbana områden kan det i praktiken

¹²⁵ Duumaal innebär att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror.

vara svårt för modern att motstå den press som finns från omgivningen att ingreppet ska utföras.

Förkortningar

CCBRS	Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (NGO)
IDP	Internally Displaced Person, internflykting.
OCHA	Office for the Coordination of Human Affairs (FN-organ)
SNG	Somali National Government. Regering baserad i Moagdishu.
SWDC	Somali Women Development Center (NGO)
TFG	Transitional Federal Government. Tidigare övergångsregering baserad i Mogadishu.
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
Unicef	United Nations Childrens Fund

Ordlista

Diya	Blodskompensation som betalas av en diyabetalande subklan till en annan.
Diyabetalande subklan	Nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra underklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem.
Duumaal	Innebär att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror.
Guurti	Äldstes råd, överhuset i Somaliland.
Sharia	Islamsk rätt.
Xeer	Den somaliska sedvanerätten som bygger på avtal och överenskommelser mellan klaner.

Källförteckning

Elektroniska källor

Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt till Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012*, 2012-11-30

<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006>

(hämtad 2013-05-30)

Migrationsverket, *Somalia. Klanskydd. Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi*, 2009-04-03

<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=20642>

(hämtad 2013-05-30)

The Constitution of the Republic of Somaliland, 2001-05-31

<http://www.refworld.org/docid/4bc581222.html> (hämtad 2013-05-28)

The Federal Republic of Somalia, Provisional Constitution, 2012-08-01,

<http://unpos.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=RkJTOSpoMME=>

(hämtad 2013-05-28)

Transitional Federal Charter for the Somali Republic, 2004-02-01,

<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=LEGISLATION&coi=SOM&rid=456d621e2&docid=4795c2d22&skip=0> (hämtad 2013-05-28)

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia*, 2008-05-30 [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement) (hämtad 2013-05-30)

Muntliga källor

Abdi Hussein, Adam, konsult, Secretary of Foreign Standing, samtal i Guurti i Hargeisa 2012-06-16

Abdullahi Ali, Abdinasir, Medlem i Leaders Network HASAN och sheikh, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Ali Yusuf, Abdiafit, General Director Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06 -11

Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director Leaders Network of HASAN, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Internationell organisation A, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-15

Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

Internationell organisation J, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Kellett, Paul A, Colonel (Retd) och Political/Security Advisor, EU Somalia Unit, samtal i Nairobi 2012-06-07

Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

Medarbetare vid Norwegian Refugee Council i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Minister of Interior, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

Norwegian Church Aid, samtal i Nairobi 2012-06-08

OCHA Somalia, samtal i Nairobi 2012-06-07

Osman Mohamed, Mohamud, medlem i Leaders Network HASAN och rättens ordförande i Bari Regional Court, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-

Somali Women Development Center (SWDC), Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

Traditionella äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

We are Women Activists, samtal i Boosaaso 2012-06-08

Äldste i Bari, darood – majerteen klaner, samtal i Boosaaso, 2012-06-17

Bilaga 1

Olika typer av könsstympning

World Health Organization (WHO) har 2008 delat in kvinnlig könsstympning i olika kategorier vilka redovisas längre ned. Typ III är det som kallas infibulation eller faraonisk omskärelse. Sunna används som begrepp för att beskriva en mildare form av könsstympning, men kan i praktiken beteckna all könsstympning utom infibulation.¹²⁶

WHO:s indelning av könsstympning

Type I — Partial or total removal of the clitoris and/or the prepuce (clitoridectomy).

When it is important to distinguish between the major variations of Type I mutilation, the following subdivisions are proposed: Type Ia, removal of the clitoral hood or prepuce only; Type Ib, removal of the clitoris with the prepuce.

Type II — Partial or total removal of the clitoris and the labia minora, with or without excision of the labia majora (excision).

When it is important to distinguish between the major variations that have been documented, the following subdivisions are proposed: Type IIa, removal of the labia minora only; Type IIb, partial or total removal of the clitoris and the labia minora; Type IIc, partial or total removal of the clitoris, the labia minora and the labia majora.

Note also that, in French, the term 'excision' is often used as a general term covering all types of female genital mutilation.

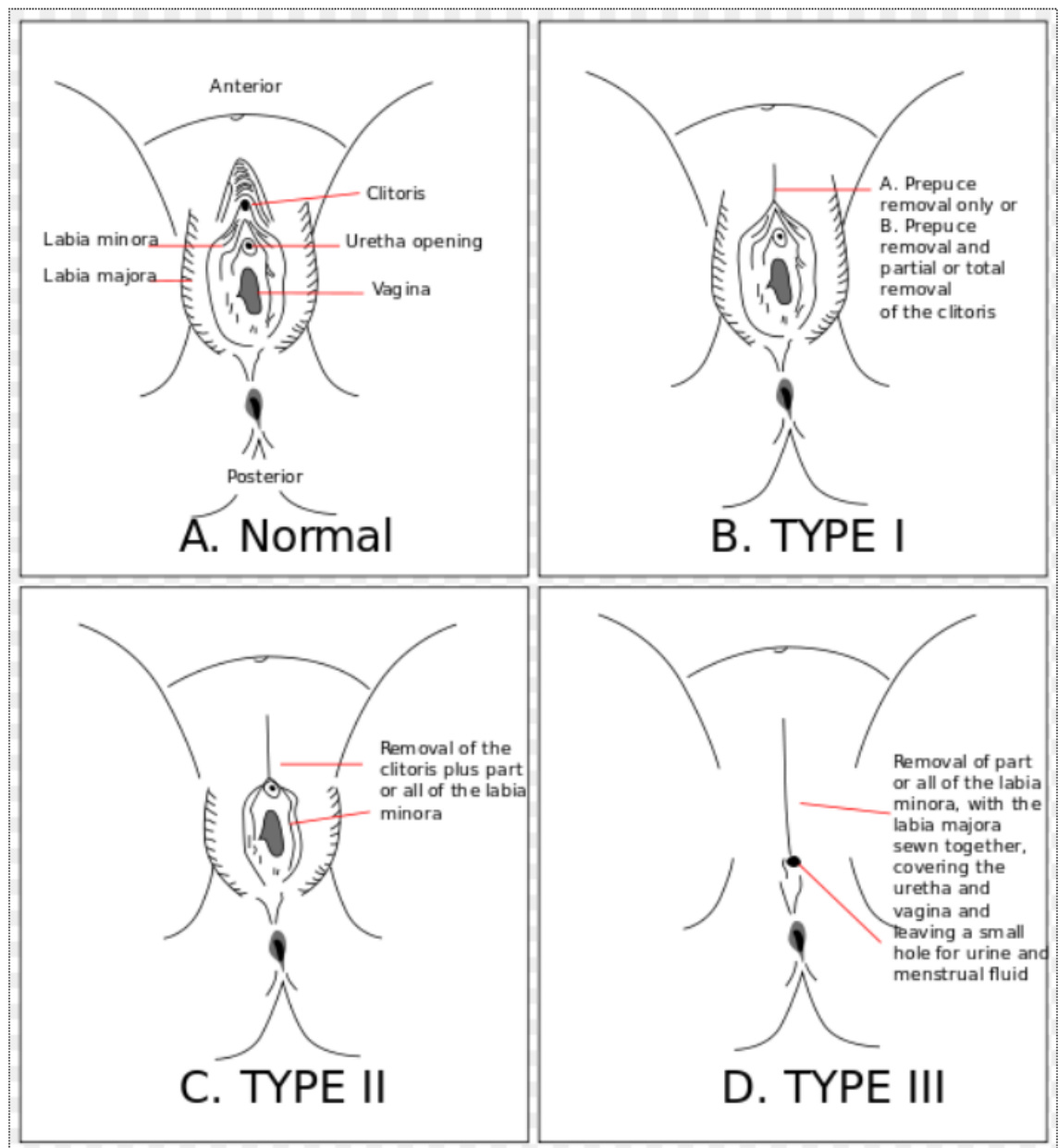
Type III — Narrowing of the vaginal orifice with creation of a covering seal by cutting and appositioning the labia minora and/or the labia majora, with or without excision of the clitoris (infibulation).

Type IIIa, removal and apposition of the labia minora; Type IIIb, removal and apposition of the labia majora.

Type IV — All other harmful procedures to the female genitalia for non-medical purposes, for example: pricking, piercing, incising, scraping and cauterization.¹²⁷

¹²⁶ Vårdguiden Stockholms läns landsting, Könsstympning av kvinnor, 2009-02-04, <http://www.vardguiden.se/Tema/Sex-och-samlevnad/Kroppen/Konsstympning-av-kvinnor/> (Hämtad 2013-01-23)

¹²⁷ World Health Organization (WHO), Sexual and reproductive health, Classification of female genital mutilation, <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/index.html> (Hämtad 2013-01-23)

Källa: Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/File:FGC_Types.svg
(Hämtad 2013-01-23)